چەند سەرەقەڵەمێک دەربارەی تێزە فرۆیدییەکان

ئا: کامیل محەمەد قەرەداخی

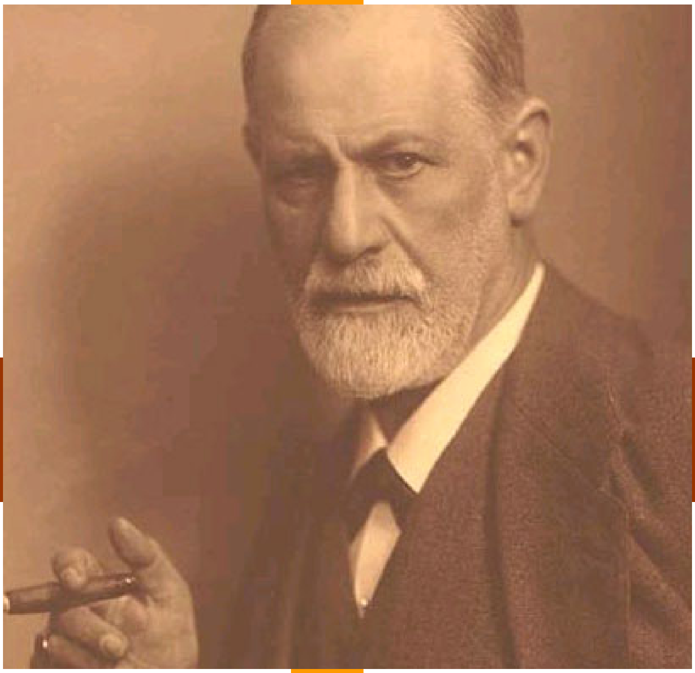

سەرچاوەکانی ئاسوودەیی و نەهامەتی

فرۆید دەڵێ:

(ویژدان)هەیە.

(هۆشی ناوەکی-عەقڵی باتن)یش هەیە.

ویژدان شتێکە خۆمان بەدەستی دەهێنین.

هۆشی ناوەکییش(شتێکە لەشوێنەواری جەنگەڵ و دڕندەیی و لەناو ناخماندا ماوەتەوە)

لەنێوانی ئەم دووشتەیشدا پاڵنەر و هاودژی هەیە، چونکە کەی (ویژدان)زاڵ بوو، مرۆڤ هەست بە ئاسوودەیی و ئارامی دەکات، بەڵام ئەگەر ئەو(هۆشی ناوەکی)یە زاڵ بوو،کە لە شوێنەواری جەنگەڵەوە ماوەتەوە، مرۆڤ هەست بە خەمۆکی و بەدبەختی دەکات.

لەبەرئەوەی هۆشی ناوەکی پێچەوانەی شارستانیەتە، ویژدانیش لەگەڵ شارستانیەتدا ڕێکە، ئەوەی لەگەڵ شارستانیەتدا ڕێکە ئاسوودەییە، ئەوەی لەگەڵیدا ناڕێکە چەرمەسەری و بەدبەختییە.

پرسیار:

1.ئەگەر ویژدان و هۆشی ناوەکی لەیەکتر جیاوازن، ئێمە ئەم دووانەمان لەکوێوە هێنا؟

2.ئەوە لەکوێوە وایلێهاتووە(ویژدان)لەگەڵ شارستانیدا ڕێکبێت و (هۆشی ناوەکیش)پێچەوانەی بێ.

3.لەکوێوە وایلێهاتووە(هۆشی ناوەکی)لە میراتییەکانی جەنگەڵ بێت؟

4.ئایا چۆن ئاسوودەیی و نەهامەتی لەنێوانی ئەم دوو مەسەلەیەدا شیبکەینەوە؟

هێزە بزوێنەرەکان

کۆمەڵێك فاکتەر هەن مرۆڤ دەبزوێنن، بریتین لە:

ئاین، ڕۆزی، زایەندی، بیروباوەڕ، خۆشەویستی، دوژمنایەتی، پۆست(پلەوپایە)، ترس، نەریت.. چەندانی تر

ئەم شتەیش ویژدان بڕیاری لێدەدات.

بەڵێ، لەوانەیە هەندێکی ئەم فاکتەرانە، کاریگەرییەکی زۆرتریان لەسەر ژیان و ڕەوشتی مرۆڤ هەبێت، کاریگەریی بڕێکیان لەبڕێکی تریان زۆرتریش بن، بۆنموونە کەسێکی ئاینی، ئاینەکەی لە هەر شتێکی تر زیاتر دەیجوڵێنێت، ئەو دوژمنە سەرسەختەیشی، کە ئاگری شەڕ دەنێتەوە، دوژمنایەتیەکەی لە هەر شتێکی تر زیاتر دەیجوڵێنێت، بەڵام بەلای فرۆیدەوە بزوێنەری مرۆڤ بریتییە لە (زایەندی)و دەڵێت: زایەندی بریتییە لەو هێزە شاردراوەیەی، کە لە لەدایکبوونەوە تا مردن ڕەوشتی مرۆڤ بڕیار لێدەدات.

لەم ڕووەوە پێیوایە(سۆزە شاردراوە میراتییەکان)و(ئەو سۆزانەی لە منداڵییەوە تیایاندا چێنراون)دوو کایەکەی بزواندنی مرۆڤن. و (ویژدانی هاوچەرخیش)کاریگەریی نییە، یان بڕێکی کەمی هەیە.

ئەگەر ڕاست بێت مرۆڤ بە تاکە هێزێك بزوێنرێت، ئەوا دەبوو بڵێین ئەو هێزە بزوێنەرە، تەنها بریتیە لە (ویژدانی هاوچەرخ). چونکە ئێمە بەپێی خۆمان دەڵێین ئەو بزوێنەرە بریتییە لە (ڕەوشتی کۆمەڵ)(وانە)(چۆنیەتیی پەروەردە)ئەمانەیش هەمووی لەوەدەچن، ئەو ویژدانە هاوچەرخە بن، کە دەمانبزوێنن، نەك (سۆزە میراتییەکان و سۆزە چێنراوەکان).

پاشان ئەوە لە کوێوە هاتووە، بزوێنەرەکان تەنها بریتی بن لە (سۆزە میراتییەکان و سۆزە چێنراوەکان)؟

تاك ڕەهەندی

(فرۆید)هەموو شتێك بەپێی (شەهوەتی زایەندی)ڕاڤە دەکات.

ئەو دەڵێ:ئەو نوسەرەی بەرووی هەلومەرجە گەندەڵەکاندا تووڕە دەبێ، و شتێك دەنوسێ، تێیدا ڕەخنە لە میرێکی ستەمکار و فەرمانڕەوایەکی سەرسەخت دەگرێ، بزوێنەرە سەرەکییەکەی بۆ ئەو ڕەخنەگرتنە بریتییە لە (زایەندی)چۆن؟

فرۆید دەڵێ: میرە سەرکوتکارەکە لە باوکی نوسەرەکە دەچێ، ڕقی نوسەرەکە لە باوکی خۆی درێژبۆتەوە و گەیشتۆتە ئەوەی ڕقی لە میرە سەرکوتکارەکەیش ببێتەوە.

ئەی پەیوەندیی نێوانی ڕق لە باوك بوون و زایەندی چییە؟

فرۆید دەڵێ: مرۆڤ ڕقی لە باوکی خۆیەتی، لەبەرئەوەی باوکی بووەتە ڕێگر لەوەی کاری سێکسی لەگەڵ دایکی خۆیدا بکات.

پرسیار:.ئایا منداڵی بچووك دەیەوێ کاری زایەندی لەگەڵ دایکی خۆیدا بکات؟

فرۆید: بەڵێ..لەسەروی ئەوەیشەوە منداڵ لەکاتی شیرخواردنیدا، لەڕووی زایەندییەوە حەزی لە دایکی خۆیەتی

و چێژێکی زایەندی لە مژینی مەمکی و خۆخزاندن لە لەشی وەردەگرێ.

پاڵنەری سەرەکیی ڕەوشت لەلای فرۆید

فرۆید دەڵێ: کوڕ ژنێك هەڵدەبژێرێت، کە چاو و هەیبەت و سیمای لە دایکی خۆی بچێت.

بەو ڕوانینە، سەیری خاوەنکارەکانی دەکات، کە پێی دەڕوانێتە باوکی(دوژمنکارانە)چونکە خۆی لە منداڵیدا دوژمنایەتیی باوکی کردوە، لەبەرئەوەی باوکی ڕێگر بووە لەوەی ئەم بتوانێت چێژ لە دایکی خۆی وەربگرێت

ئەو خانو و ئۆتۆمبێلە هەڵدەبژێرێت، کە پێیوایە بەدڵی ژنەکەی دەبێت.

خواردن بۆیە دەخوات، بۆئەوەی هێزی ئەوەی هەبێت، کاری زایەندی لەگەڵ ژنەکەی خۆیدا ئەنجام بدات.

سەرچاوەی هەستی دادپەروەری

با وادابنێین ، کە تۆ لە بیابانێکدا لەدایك بوویت، نەداك و باوك، و نە کەسێکی خۆتت بینیوە، پاشان لەوێ شتێکت بەدەستهێنا، لەپڕدا مرۆڤێکی تر هات و ئەو شتەی لەتۆ سەند.بە زۆر و زاڵی لێیسەندیت، ئایا لەوەدا حوکمی ویژدانی تۆ چیدەبێت؟

ئایا کابرا کارێکی باشی کردوە، یان خراپ؟

با وا دابنێین تۆ لەو بیابانەی پێشوودایت، مرۆڤێك هات، بەبێ ئەوەی هیچی لێت بوویت، حەزت لە هەرچییەك بوو، داپیێت، ئایا حوکمی ویژدانیی تۆ لەمەیاندا چی دەبێت؟

ئایا ئەو بەخشەرە کارێکی باشی کردوە، یان خراپ؟

ئەگەر بینیت منداڵێك دەگریا، لەبەرئەوەی ئازارێکی پێگەیشتبوو، تۆیش منداڵەکەت گرت و بەبێ بوونی هیچ هۆکارێك زۆرت لێدا، لەناخی خۆتدا هەستت کرد، کە شتێکی خراپت کردوە.

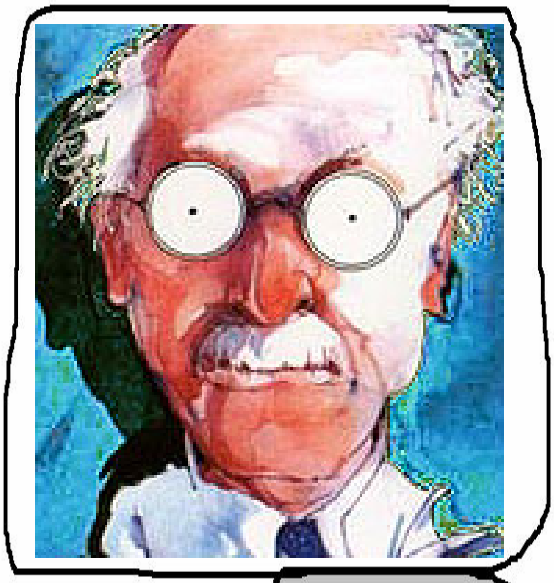

فرۆید

بەڵام ئەگەر ئەو منداڵەت گرت و ژیرت کردەوە و بێدەنگت کرد و شتێکت داپێی، کە دڵی پێخۆش بێ.لەناخی خۆتدا هەستت کرد، کە کارێکی باشت کردوە.

ئایا ئەم هەستانە لە کوێوە دێن؟

هەستکردن بە کارە خراپەکەی یەکەمجار و هەستکردن بە کارە باشەکەی دووەم جار.

ئەوە بانگەوازی (خۆرسك)ە، دەنگی ویژدان، و هەستی ویژدانە، ئایا مرۆڤی شار و مرۆڤی لادێ و نەزان و ڕۆشنبیر لەمەدا جیاوازییەکان هەیە؟

(فرۆید)پێیوایە هەستی دادپەروەری لەلای(زایەندی)یەوە سەریهەڵداوە، چونکەمناڵ لە سەرەتاوە ڕقی لە باوکی خۆی بۆتەوە، لەبەرئەوەی ڕێگریی لێکردوە، لە گەیشتنی زایەندییانەی منالەکە بە دایکی خۆی، بۆیە هەر لە منالییەوە هەستی بەرەنگاربوونەوەی ستەم و سەرکوت لەم منالەدا دروست بووە، بۆیە لەلای ئەو کەسەی، کە لە خۆیەوە لە مرۆڤێك دەدات، یان لە منالێکی بێتاوان دەدات، ئەوا لەلای ئەو مرۆڤە ئەو هەستی منالییە دروست دەبێ، کە بەهۆی زایەندییەوە تێیدا دروست بووە.

بەڵام (یۆنگ)ئەم هەست بە دادپەروەریکردنە، وەکو ڕووحێکی شاردراوە دەبینێ، کە لە شارستانیەتە بەراییەکانەوە لەلای مرۆڤ پەیدابووە.دیارە ئەو شارستانیەتانە دەڵێ کە لەسەردەمێکدا دەرکەوتون و لەناوچوون، بۆیە ئەوکەسەی، کە ڕقی لە ستەم دەبێتەوە، لەناخیدا میراتیی ڕابوونێکی ئاینی، یان بزوتنەوەیەکی میللیی ڕیفۆرمخوازی گەورە زیندودەبێتەوە.

(ئادلەر)پێیوایە ئەم هەستکردن بە دادپەروەرییە لەوەوە سەریهەڵداوە، کە کەسەکە لە منالیی خۆیدا بە دەست بوونی

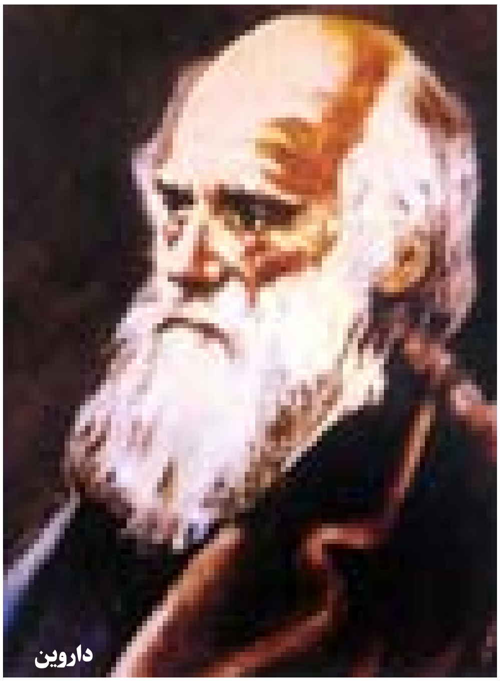

کەموکوڕییەکەوە نالاَندوویەتی، کە لە لەشیدا هەبووە، یان شێوانێك، کە لە سیمایدا هەیبووە، شەرمیشی کردووە، بۆئەوە زیندوی دەکاتەوە، بۆئەوەی لە دژی سەرکوتکارەکانی(کە خۆی شەرمیان لێدەکات)شۆڕشێك بەرپابکات، تۆڵە دەکاتەوە، لەو کەموکوڕییانەی هەیەتی.

خەون لەلای فرۆید

سەبارەت بە خەون (فرۆید)پێیوایە، بریتی بێت لە شوێنەواری میراتیی لەناو ناخدا، هەروەکو ڕیخۆڵەکوێرە، کە ئەویش شوێنەواری میراتێکە لەناو لەشدا.ئەوەتا ئێمە دەتوانین خەونی وا ببینین، وەك ئەوەی ، کە لە بیست هەزار ساڵی پێش ئێستەدا ژیابین، واتە بە دەروونێکەوە خەون دەبینین، وەك ئەوەی لەناو کەشی دڕندەکاندا بین، لەناو جەنگەڵ و ئەشکەوتە تاریکەکاندا بین، هەربەم بۆنەیەوە، کۆمەڵە خەونێکی وادەبینین، کە پەیوەندییەکیان بەو کەشەوە نییە، کە خۆمان تێیدا دەژین، ناچنەوەسەر ئەو کتێبانەی، کە دەیانخوێنینەوە.

فرۆید دەڵێ:

پێشینە مەیمونەکانمان، بەسەر دراکانەوە دەژیان، لە کەوتنەخوارەوە دەترسان، جاری وایش هەبووە، کە بێچووەکانیان بکەوێتەخوارەوە، ئەو ترسە، ئەوەیە کە بۆ منالەکانی ئێمە بە میراتی ماوەتەوە، بۆیە زۆرجار منالەکانمان لە خەونی خۆیاندا وادەبینن، کە لە بەرزییەوە بەردەبنەخوارەوە، یان خەرکە بکەونە خوارەوە،هۆکەی ئەوەیە منالەکان بیرۆکەکەیان، بەمیراتی بۆماوەتەوە و میارتییش لە خەونەکاندا دەردەکەون.

بەڵام ئەگەر کەسێك لە خەونیدا پێیوابێت دەفڕێت، ئەوەیان شوێنەواری باری (باڵندەیی)یە، چونکە (داروین)پێیوابووە مرۆڤ لە ملیۆنان ساڵی پێش ئێستەدا باڵندە بووە، پاشان بووە بە مەیموون، ئەمجا مرۆڤ..!

ئازادکردنی منالاَن

فرۆید پێیوایە خۆی منالی لە ستەمکاری ئازادکردبێ، و ئەو پیشانیداوە، کە چۆن باری منالێتی بارێکی پەیوەستە بە قۆناغی لاوێتی و پیرێتییەوە، و چۆن لە ئایندەدا ئەستەمی و گرێی دەروونی و کاردانەوە لەلای منالاَن دروستدەبن.

لەمەیشدا دوو قۆناغمان هەن:

1.قۆناغی دەرخستنی ئەوەی منالْ چیی لەسەرە و دەبێ چیی بۆ بکرێ.

2.قۆناغی ئازادکردنی منالْ.

(من)ەکان

لەناخی مرۆڤدا(هەر مرۆڤێکدا) دوو میزاج هەن:

میزاجی چاکە و میزاجی خراپە: یان بڵێین میزاجی عەقلْ،و میزاجی سوز و ڕەمەك.

میزاجی عەقلَەکە(واتە چاکەکە)بە مرۆڤ دەڵێ (چاکە بکەو خراپە مەکە).

خراپەکەیش پێیدەڵێت: بەئارەزووی خۆت، دوای ئارەزووەکانت بکەوە و چیت ئەوێ بیکە.

لەوانەیە مرۆڤێك میزاجی چاکەکە لە خۆیدا زالْ بکات، لەوانەیشە یەکێکی تر میزاجی خراپەکە لەخۆیدا زالْ بکات..، ئەوانەی چاکەکە زاڵدەکەن، لەناخی خۆیاندا ئارام و ئاسوودەن، بەپێچەوانەی ئەوانەوەن، کە خراپەکە زاڵدەکەن، ئەمانەیان هەمیشە ئازاردەچێژن، ویژدانیان عەزێتیان دەدات.

لایەنێکی سێیەم لەنێوانی ئەم دوو میزاجەدا هەیە، با ئەوەیان لە فرۆید خۆیەوە وەربگرین:

1.(ئاید)بریتییە لە سروشتە ئاژەڵی و ڕەمەکە بەراییە شاردراوەکانمان.

2.(ئیگۆ)کەسێتیی ویژدانی و کۆمەڵایەتیی ئێمەیە، ئەوەی کە خۆمان ئاگامن لێیەتی.

3.(سوپەرئیگۆ)ویژدانمانە،واتە ئەو شەرەف و چاکە و باشییەی، کە چاوی تێدەبڕین.

فرۆید و شارستانی

بەلای فرۆیدەوە (زایەندی) هۆکاری گەلاڵەبوون و بوونی شارستانیەتە. ئەوە بارە زایەندییەکەیە، دەبێتە هۆکاری دروستبوونی شارستانیەتەکان،چۆن؟

فرۆید وەڵامدەداتەوە:

منداڵ دەیەوێ لەڕووی زایەندیەوە، بە دایکی خۆی بگات، بەڵام باوکەکەی ڕێگەی لێدەگرێ(کوڕەکە دەچەپێنێت)ئەم ئارەزو و چەپاندنە، دەبنە ترس و شەرم، چەپاندنەکە چەند سووڕێکی هەیە و لەناخی کەسەکەدا بەدرێژایی ژیانی دەمێنێتەوە، بۆیە هەوڵدەدات بە چالاکییەکی تر، ئەڵتەرناتیڤی بۆ بدۆزێتەوە، ئەو چالاکییە بەرەو باڵابوونێکی دەبات، تادەگات بە دۆزینەوەی شارستانی.. کەلتور دەدۆزێتەوە..کەلتوریش ڕەنگێکە لە ڕەنگەکانی شارستانی.

هەستی پاك

هەموو مرۆڤێك خۆی وادەبینێتەوە، کە لە بەرامبەری هەڵوێستێکی دیاریکراودا، بارێکی دەرونیی دیاریکراوی هەبێ، یان بڵێین لەوانەیشە دوو باری دەروونیی هەبێ، بانموونەیەك بهێنینەوە:... لەوانەیە(خۆشەویستی)مرۆڤێك بەرامبەر بە کەسێکی تر(خۆشەویستی)یەکی بێگەرد بێت، وەك ئەوەی لە نێوانی دووهاوڕێ(کوڕ بن یان کچ کێشە نییە)ڕوودەدات، یان خۆشەویستییەك بێت، کە شتێك لە ڕقیشی تێکەڵ بێ، وەك خۆشویستنی (مامۆستا)لەلایەن خوێندکارێکەوە، کە هەندێجار ڕقیشی تێکەڵ دەبێ، لەمەیاندا دەبینین مامۆستاکەیی خۆشدەوێ، لەبەرئەوەی فێری دەکات و بەرچاوی ڕووندەکاتەوە، ڕقیشی لێیدەبێت، لەبەرئەوەی سەختی و توندوتیژیی تێدادەبینێ.

دیارە خەمیش هەر بەوشێوەیەیە، لەوانەیە (خەم)ێکی پوخت بێت، وەك خەمی باوکێك بۆ مەرگی کوڕەکەی، کە چەندان ئومێدی ئەو باوکە، لەگەڵ مەرگەکەی خۆیدا دەباتە گۆڕەوە، یان لەوانەیە خەمێك بێت، هەندێ خۆشیشی تێکەڵ بێت، وەکو مردنی باوکی کوڕە پاشایەك، کە کوڕەکە خەم بۆ ئەوە دەخوات، کە باوکی مردوە، بەڵام ئەو مەرگە دەبێتە هۆی ئەوەی کە پاشاییەکەیش بۆ خۆی دەگوێزرێتەوە.

بەڵام بەلای فرۆیدەوە، هەرگیز هیچ کامی ئەم هەستانە پاك نین، واتە ئەو مرۆڤەی کە خەمبار دەبێ، بۆ مەرگی کوڕەکەی، یان باوکی، یان ژنەکەی، کە سودیان پێیگەیاندوە،بێگومان دەبێ هەستێکی شاردراوەی خۆشیشی تێدابێ، بەڵام مرۆڤ لە ترسی ماڵ و کەسوکارەکەی خۆی دەیشارێتەوە، چونکە چەند خۆشەویستیت بەرامبەر بە (کوڕ،یان خۆشەویست، یان کەسێکی نزیك)ت هەبێ، هەر دەبێ هەستێکی شاردراوەی ڕقیشت بەرامبەری هەبێ، کە مرۆڤ لەبەر بەرژەوەندی و لەبەر هەڵپەرستی دەیشارێتەوە،ئیتر بەمشێوەیە.

خەونەکانی ئاینده

زۆرجار مرۆڤ خەون دەبینێ، و خەونەکەیشی پێشبینییەکی بۆ ئاینده تێدایە، ئەمە لە خەڵکانی ئاسایی ڕوودەدات و شار و لادێ و گەڕەك نییە، خەڵکانێکی وایان تێدا دەرنەکەوتێ، کە خەونی وایان نەبینیبێت، هۆی ئەمەیش ئەمەیە:.. ڕووح پەیوەندیی بە جیهانێکی تر زۆر فراوانەوە هەیە، چۆن زانیاریی ڕابوردووی لەلایە، ئاواش زانیاریی ئایندەیشی لەلادەبێ.

ماتریالیستەکانی سەدەی ڕابوردوو، رسێکی وایان دروست کردبوو، کەس نەیدەوێرا باسی ڕووح بکات، ئەوە نەبوو بڵێن ڕووح هەیە، فراوانە و توانای پەیوەندیکردنیشی هەیە، بەڵام ئەو تێزە فیکرییە گۆڕا، لەئێستای خۆماندا چەندان قوتابخانە هەن، بۆ کارکردن لەسەر ڕووح کراونەتەوە، چەندان کتێب و گۆڤاریان لەسەری هەیە.

بۆچوونی فرۆید لەسەر خەونەکان بۆچوونێکی ماتریالیستانەیە، واتە لەلای ئەو خەون تەنها ڕەنگدانەوەی مادیبیانەی هەیە، بۆیە هەر خەونێك بابەتەکەی بریتی بێت لە(ئاینده) پووچ دەبێ.

سەرهەڵدانی ئاین لەلای فرۆید

فرۆید دەڵێ:یەکەمین جار، کە ئاین سەریهەڵدا، سەرهەڵدانەکەی بریتی بوو لە کاردانەوەیەك بەرامبەر بە تاوانێکی زۆرخراپ.ئەو تاوانە لە سەردەمی وەچەیەك لە وەچە بەراییەکانی مرۆڤدات ڕوویداوە، سەرەتا کوڕەکان ئارەزوویەکی زایەندیی گەرمیان بەرامبەر بە دایکی خۆیان هەبووە، بەڵام دەستەڵاتی باوکیان، ڕێگەی هاتنەدیی ئەو ئارەزووەی پێنەداوون، بۆیە کوڕەکان پلانی کوشتنی باوکیان دارشت، بۆئەوەی لەژێر دەستەڵاتی دەربچن و دایکەکە بۆ خۆیان بمێنێتەوە، بۆیە هاتن لە شەوێکدا باوکی خۆیانیان کوشت، کە لە کوشتنەکەی بوونەوە، زۆر پەشیمان بونەوە، ئیتر بڕیاریاندا باوکی خۆیان پیرۆز بکەن(بەڵکو لەو تاوانەیان خۆش ببێت، کە دەرهەق بەو ئەنجامیان دابوو) . دوایی تۆوی باوکەکەیان تێکەڵی هێلکۆکەی جۆرێك لە ئاژەڵ بوو، ئیتر کوشتنی ئەو ئاژەڵەشیان لە خۆیان قەدەغەکرد، بەڵکو بەپێچەوانەووە پیرۆزیشیان کرد، یەکەمین پیرۆزکردنی ئەو ئاژەڵە، بریتییە لە دەرکەوتنی یەکەمین ئاین لە جیهاندا و هەموو ئاینەکانی تری جیهانیش دەچنەوەسەر ئەو.

کەوایە هەموو ئاینەکان بۆئەوە هاتوون، گرفتی هەست بە تاوان کردنی کوڕەکان چارەسەر بکەن،لێرەوە ئاینەکان دەبنە کاردانەوە بەرامبەر بە کارێکی تاوانکاری.

گەڕانەوە بۆ تیۆرەکە

فرۆید پێیوایە، کە (کۆمەڵگە و ڕەوشت و نەریتەکان)هەموویان چەپێنەری نەزعە خۆڕسکەکانی مرۆڤن، بۆیە بەڕوانینی ئەو گەر ئەم سێ شتە نەبوونایە، ئەوا نە نەخۆشی دەبوو، نە کەسی شێواو، و نە تاوانکاران، چونکە هەموو تاوانبار و شێواو و نەخۆشەکان قوربانیی دەستی ئەو سیانەیەی کۆمەڵگە و ڕەوشت و ئاینن.

چۆن؟

با فرۆید وەڵام بداتەوە:

(تاکەکەس خۆی دەیەوێ کارە خۆڕسکەکانی خۆی بە ئەنجام بگەیەنێت، بەڵام ئاین و کۆمەڵگە و نەریت ناهێڵن و ئەو بوارەی نادەن، کارێکی بۆ حەرام دەکەن و یەکێکی تری بۆ حەڵاڵ دەکەن، ئەمەیش مرۆڤەکە توشی چەپاندن دەکات، لە چەپاندنەوە تەقینەوە بەرپا دەبێ،بۆیە لەوانەیە ئەو تەقینەوەیە وەکو نەخۆشی، یان وەکو دەستدانە تاوانکردن خۆی دەربخات.)